

IRAK SEÇİMLERİNDE Şİİ PARTİLERİN YENİDEN ŞEKİLLENEN KONUMLARI

FEYZULLAH TUNA AYGÜN

Uzman ORSAM

“

Irak'ın en büyük Şii dinî merci olan Ayetullah Ali el-Sistani'nin, seçimlere katılımı teşvik edici açıklamasına rağmen oyların yönüyle ilgili bir açıklama yapmaması kararsız seçmenin oy kullanmamasına sebebiyet vermiştir.

”

10

Ekim 2021 tarihinde Irak Parlamento seçimleri düzenlenmiştir.

Baas rejiminin ardından beşinci kez düzenlenen parlamento seçimlerinde daraltılmış seçim bölgeleri ve bu bölgelerden en fazla oy alan kişilerin temsil hakkına eriştiği bir seçim sistemi kullanılmıştır. Seçim sistemine ilişkin değişikliklerin yanı sıra katılım oranının önceki seçimlerle kıyaslandığında en düşük oranda olması dikkat çekmiştir. Bununla birlikte siyasi sistemin devamlılığı adına kırılmalıkların önlenerek siyasi sürecin devam etmesinin ülkenin geleceği açısından büyük önem taşıdığı söylenebilir.

2021 seçimleri 2003 sonrası Irak'ının ilk erken parlamento seçimleri olmasıyla da diğer seçimlerden farklılaşmıştır. Zira Ekim 2019'da başlayan ve Irak kamuoyunca "Ekim Devrimi" olarak adlandırılan gösteriler Irak siyasetini ve toplumunu derinden etkilemiş ve toplumsal kutuplaşmanın art-

masına neden olmuştur. Hatta bu nedenle ilk kez bir başbakan görev süresini tamamlamadan istifa etmiş ve ardından yeni başbakanın belirlenememesiyle başbakanlık krizi yaşanmıştır. Kriz, Irak İstihbarat Servisi Başkanı Mustafa el-Kazimi'nin erken seçimleri hükümet programına dâhil etmesi ve Irak Parlamentosundan güvenoyu almasıyla sona ermiştir. Bu doğrultuda yapılan 2021 seçimlerinde vilayetlerin birer seçim bölgesi olduğu seçim sistemi yerine daraltılmış seçim bölgesinde en fazla oy alan adayların kazandığı bir sisteme geçilmiştir. Buna rağmen hem Irak siyasetinde gösterilerle yaşanan değişim hem de yeni seçim sisteminin benimsenmesi gibi nedenlerle Şii partilerin parlamentodaki temsilci sayısı azalsa da siyasetteki başat rollerini koruduğu

söylenbilir. 2021 seçimleri, öncesinde yaşanan gelişmelerin yanı sıra sahip olduğu katılım oranı ile de önceki seçimlerden farklı olarak gelişmiştir. Ülke genelindeki katılım oranı yüzde 41 olarak açıklanmasına rağmen Bağdat'ın doğu yakası olan Rusafa'da yüzde 31 ile en düşük katılım ölçülmüştür. Buna ek olarak Bağdat'ın batı yakası olan Kark'ta da katılım yüzde 34 ile ikinci en düşük yer olmuştur. Diğer yandan Şiilerin de yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki katılımın diğer bölgelere göre düşük kaldığı söylenebilir. Bu noktada Irak'ın en büyük Şii dinî merci olan Ayetullah Ali el-Sistani'nin, seçimlere katılımı teşvik edici açıklamasına rağmen oyların yönüyle ilgili bir açıklama yapmaması karsız seçmenin oy kullanmamasına sebebiyet vermiştir.

Vilayet	Katılım Oranı (%)	Vilayet	Katılım Oranı (%)
Anbar	43	Kerbela	44
Babil	46	Kerkük	44
Bağdat (Kark)	34	Meysan	43
Bağdat (Rusafa)	31	Musenna	44
Basra	40	Necef	41
Dikar	42	Ninova	42
Divaniye	42	Selahaddin	48
Diyala	46	Süleymaniye	37
Duhok	54	Vasit	44
Erbil	46	Toplam	41

SADR KİTLESİ

Seçimlerdeki düşük katılıma rağmen daraltılmış seçim bölgeleri yerleşmiş rekabet alanlarının varlığını sürdürmesine neden olmuştur. Zira bu denklem içerisinde diğerine göre daha iyi organize olan partiler üstünlük sağlamıştır. Bu noktada seçimlerden birinci çıkan Sadr kitlesinin, destekçilerini bölgelerindeki adaylara göre yönlendirebilmek amacıyla telefon uygulaması yayımlaması bu duruma örnektir. Bu girişimin de katkısıyla Sadr kitlesi parlamentodaki temsilci sayısını 54'ten 73'e çıkarmıştır. Bu doğrultuda yeni seçim yasası hükümleri nedeniyle hükümeti kurmakla görevlendirilecek oluşum olarak da Sadr kitlesi ön plana çıkmaktadır. Sadr kitlesinin seçimlere koalisyon yerine siyasi parti olarak girmesi de başbakanlık görevlendirilmesi konusunda partinin tek başına karar verebilmesinin önünü açmaktadır. Zira koalisyon içerisinde görev paylaşımı yapılmayacağı için hem koalisyon içi müzakereye zaman gerekmeceği hem de koalisyon içi muhalefet oluşmayacağı söylenebilir.

“

Fetih Koalisyonu'nun, parlamentodaki temsilci sayısı 47'den 15'e düşmüştür. Bununla birlikte önceki seçimlerde Kanun Devlet Koalisyonu ve Fetih Koalisyonu'nun toplam 72 olan temsilci sayısı 48'e düşmüştür. Buradan hareketle İran'a yakınlığıyla bilinen aktörlerin genel siyasetteki etkisinin azalış eğilimi içerisine girdiği söylenebilir.

”

KANUN DEVLETİ KOALİSYONU VE FETİH KOALİSYONU

Sadr kitlesinin ardından eski Irak Başbakanı Nuri el-Maliki önderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu Muhammed el-Halbusi önderliğindeki Sünni Takaddum'dan sonra ülke genelinde üçüncü oluşum olmasına rağmen Şiiler arasındaki ikinci pozisyona gelmiştir. Önceki seçimlerde Irak genelinde dördüncü olan koalisyon temsilci sayısını 25'ten 33'e çıkartmıştır. Bu nok-

tada Kanun Devleti Koalisyonu'nun başarısı bir diğer boyut itibarıyla Fetih Koalisyonu'nun düşüşünü açıklamaktadır. Zira Fetih Koalisyonu'nun, parlamentodaki temsilci sayısı 47'den 15'e düşmüştür. Bununla birlikte önceki seçimlerde Kanun Devlet Koalisyonu ve Fetih Koalisyonu'nun toplam 72 olan temsilci sayısı 48'e düşmüştür. Buradan hareketle İran'a yakınlığıyla bilinen aktörlerin genel siyasetteki etkisinin azalış eğilimi içerisine girdiği söylenebilir. Ancak bu etkinin ötesinde Kanun Devleti Koalisyonu'nun Irak güvenlik kurumlarında ve Fetih Koalisyonu'nun Haşdi Şaabi içerisinde sahip olduğu güç dikkate alınmaya değerdir. Buradan hareketle hem Kanun Devleti Koalisyonu'nun hem de Fetih Koalisyonu'nun sahip olduğu ilişkiler nedeniyle siyasi etkisinin daha da zayıflaması ihtimaline karşılık devlet kurumları ve özellikle güvenlik bürokrasisindeki varlığı üzerinden yeniden pozisyon belirleyebilme yeteneğine sahip olduğu söylenebilir.

İMTİDAD HAREKETİ

Erken seçimlerin yapılmasına neden olan göstericilerden bir grubun oluşturduğu İmtidad (Genişleme) Hareketi, parlamentoda 9 dokuz sandalyeyle temsil hakkı kazanan partilerden birisi olmuştur. Bu durum itibarıyla hem karakter olarak muhalif bir çizgiden gelen hem de Irak siyasetindeki yerleşik düzenin değiştirilmesini isteyen bir grubun parlamentoda yer alması parlamento içi muhalefetin oluşması açısından dikkat çekicidir. Ancak bu grubun siyaseten tecrübeli olmaması, gelecek yasama dönemi içerisinde beklenen başa-

rıyı gösterememesi tekrar muhalefetin sokağa yönelmesine ve siyaset üzerindeki baskısının artmasına neden olabilecektir.

ULUSAL DEVLET GÜÇLERİ KOALİSYONU VE TASMİM KOALİSYONU

Gösterici grupların elde ettiği başarının ötesinde eski Irak Başbakanı Haydar el-Abadi önderliğindeki Nasr Koalisyonu ve Şii lider Ammar el-Hekim önderliğindeki Ulusal Hikmet Akımı'nın (Hikme) oluşturduğu Ulusal Devlet Güçleri Koalisyonu, 2021 seçimlerinde en fazla güç kaybeden Şii aktörlerden birisi olmuştur. Zira 2018 seçimlerinde parlamentoya toplam 61 temsilciyle giden gruplar, 2021 seçimlerinde bu sayıyı 3'e kadar düşürmüştür. Bu noktada koalisyonun yeni seçim yasasına uyum sağlamak konusunda eksikliklere sahip olduğu söylenebilir. Zira daraltılmış seçim bölgelerinde sunulan Hikme ve Nasr adayları iki adayın da kazanmasını engeller bir rekabetin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda koalisyon adayları hem diğer adaylarla hem de koalisyon adaylarıyla yarışmış ve genel anlamda büyük güç kaybetmiştir.

Basra merkezli olarak seçimlere katılan Tasmim (Tasarım) Koalisyonu ise 25 sandalyeden 5 tanesini kazanmıştır. Bu kapsamda Basra merkezli olarak siyasete katılan bir koalisyonun bütün koltuklardan beşte birini kazanması seçim sonrası yerel ittifaklarla vilayet açısından söz sahibi bir pozisyonu işaret etmektedir. Ancak bu noktada Tasmim Koalisyonu'nun diğer koalisyonlardan bölgeselcilik ne-

deniyle ayrıştığı söylenebilir. Zira koalisyonun seçim ilkelerinde de Basra'da federe bir bölgenin oluşturulması yer almaktadır. Diğer yandan koalisyon, herhangi bir federe bölgeye dâhil olması mümkün olmayan Bağdat'ın haricinde koalisyonun aday gösterdiği dokuz vilayetin hiçbirisinde temsil hakkına sahip olamamıştır. Bu nedenle bölgeselcilik dinamiği üzerine kurulan koalisyonun diğer bölgelerde başarı elde edememesi nedeniyle Basra üzerindeki yerel odağını daraltacağı söylenebilir.

SEÇİM SONRASI IRAK SİYASETİNDE Şİİ PARTİLERE İLİŞKİN OLASILIKLAR

2021 seçimlerine katılan Şii siyasi oluşumların yerel ve politik açıdan birden fazla eksene bölünmüş olması hükûmetin kurulması aşamasında birleşmelerini engelleyici bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla hükûmeti kurmakla görevlendirilmesi beklenen Sadr kitesinin Sünniler, Kürtler ve Türkmenler gibi diğer gruplardan yanına alacağı aktörlerle bir çoğunluk hükûmeti kurması beklenebilir. Bu kapsamda kurulacak hükûmete karşılık Irak Parlamentosunda muhalif bir veya daha fazla blokun da oluşması kurulacak hükûmetin denetlenmesi açısından önem taşıyacaktır. Diğer yandan, seçim yasasının gruplar arasındaki milletvekili geçişlerini yasaklaması bağımsız olarak parlamento temsil hakkına sahip olan 39 kişinin hükûmet pazarlıklarında önemli bir aktör olarak yer almasına neden olacaktır. Ancak bu aşamadan önce seçim sonuçlarına itiraz eden siyasi grupların sistem

içerisinde kalıp kalmayacağı sistemin kırılğan kısmı olarak ortaya çıkmaktadır.

“

Hükûmet kurulma süreci esnasında siyasi gruplar arasındaki pazarlıklar ülkenin 2003 sonrasında yaşadığı kırılmalara ek bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Zira çoğunluk hükûmeti kurulması beklentileri muhalefette kalacak aktörlerin siyasi süreç içerisinde pozisyon almaması durumunda yeni çatışma dinamiklerine neden olmaktadır.

”

Zira Fetih Koalisyonu ve Kanun Devleti Koalisyonu gibi aktörlerin muhalefetin ötesinde sistem dışında kalması etkili oldukları kurumlar itibarıyla ülke istikrarını doğrudan etkileyebilecek bir durumdur. Hükûmet kurulma süreci esnasında siyasi gruplar arasındaki pazarlıklar ülkenin 2003 sonrasında yaşadığı kırılmalara ek bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Zira çoğunluk hükûmeti kurulması beklentileri muhalefette kalacak aktörlerin siyasi süreç içerisinde pozisyon almaması durumunda yeni çatışma dinamiklerine neden olmaktadır. Bu nedenle hükûmet dışında kalacak grupların parlamento kanalı üzerinden muhalefet görevini üstlenmesi önem taşımaktadır. Hükûmet içerisinde yer alacak aktörlerin ise muhalefeti meşru aktör olarak görmesinin, muhtemel muhalefetin sistem içerisinde kalmasına katkı sunacağı söylenebilir. ■